

treba, ako se bode hotel na lastno roko pošteno po gadovsko preživeti. Čez nekoliko ur sleče tudi obleko, ktero je sabo prinesel, in vrže lev s sebe, ravno kakor pozneje, ko postane starejši; dostikrat se precej oblevi, še predno je uro star.

Stari se ne brigajo za svojo družino prav nič, pa tudi brat za brata ne, nobeden se ne zmeni za drugega, vsak gre svojo pot. Srup in ostre zobe so dobili mladiči po starih in vse gadje lastnosti; s temi gredó že prvo uro po svetu, kamor vsak hoče.

Ko se pariyo, zamota se jih včasih po osem, deset in še po več v živ klopčič, ki se noče razvozlati po dalje časa, celó ne, če tudi gade dražiš. Po celo noč in še dalje ostanejo tako zamotani skupaj.

Čeravno gad dokaj škodljivih živalij, namreč grozno veliko mišij pokonča, ne bode ga vendar nikdo zagovarjal, marveč moramo reči, da mu drugega ne gre, kakor smrt. Kdor ga more, naj ga ubije, kamen na glavo, to je zá-nj! Medveda se ni toliko dandanes bati v naših krajih, kakor gada ali modrasa. Nobenemu se ne sme prizanesti; kdor jih po-bití more, naj jih, čim več, toliko bolje!

M. Tonejec.

(Dalje pride.)

Praznoverske bajke in šege med štajerskimi Slovenci.

Nabral *dr. Jože Pajek.*

(Konec.)

V Škarnicah, v župniji: Dobje (okrajno glavarstvo celjsko) imajo sledeče praznoverske bajke.

Uroke napravi posebno lahko pogled takih ljudij, pri katerih so obrvi zraščene. Če takov človek otroka pogleda, naj hitro kdo trikrat pljune, pa bo dobro. Posebno oster pogled napravi celó odrastlim uroke, ki se pa lahko brzo odpravijo s tem, da se trije ognjeni ogleni vržejo v kupico mrzle vode; tri oglene je treba potem vreči v tri sobine kote.

Da strela v kako poslopje ne trešči, je najboljši pripomoček lastovčje gnezdo, ki je v njem. — Nekteri mislijo, da je strela dolga ko senena žrd; sosed jo je enkrat našel, pa je bila precej majhna, na šest oglov, in z njo se je lahko čudovito kresalo.

V nedeljo na lov hoditi, je jako nevarno, kajti taki lovci morajo po smrti brez glave, s puško na rami v temnih nočeh za divjačino plaziti. Zato se sliši čestokrat v poznej noči žvižganje lovcev in lajanje psov; včasi celó kak strel dolino preleti.

V crkev gredé ne smemo jesti, sicer bi dotičnega rakev pri pogrebu škripala, česar se vsakdo boji.

Če kmet na semenj žene in se živinče iz hleva gredé nazaj ozira, bo gotovo prodano. Na semnji pa je treba paziti posebno na kravji rep; ima krava na repu dvojne barve dlako, je dobra mlekarica.

Če ima kdo štiriperesno deteljo pri sebi, ne morejo ga komedijanti slepariti; drugi ljudje se jim sevéda čudijo, on pa vse vidi, kakor je v resnici.

Če se pri hiši zaplodijo pukoši ali skočnjaki, navadno „grili“ imenovani, odpravi jih lahko, kdor za pravi pomoček vé. Nič drugega ni treba, ko tri izmed njih prijeto, jih v papir zaviti, jim še eden krajcar pridejati in jih v tretjej župnji ob poti ležati pustiti. Kdor potem ta zavitek pobere in si krajcar osvoji, v tistega hišo se potem gotovo ti nadležni mrčesi preselijo. —

Tudi okoli Dobja verujejo, da se lahko na sv. večer skozi srednje okno v hišo vidi prihodnji mrlič ali ženitvanje; razlika je le samo ta, da mora tukaj preje tiktat ritanski okoli hiše iti.

Če gre kdo na sv. večer pri polnočnicah za veliki oltar, ponudi mu tam hudi duh tri reči: kapo, klobuk in mošnjo. Če kaj takega od vraga dobiš, bodeš lahko čudeže delal. Če klobuk obračaš, bode pokalo, kakor da bi s topi streljal; kapa te stori nevidljivega, v mošnji pa bode vedno dovolj novcev. —

Okoli Dobja tudi živina na sv. večer govori. Tudi se na sv. večer v potokih voda spremeni v najboljše vino. — Kdor hoče posebno močen postati, mora na sv. treh kraljev dan od sedmih hiš „močni kruh“ jesti. — Na binkoštno nedeljo je dobro, če se pred solnčnim vzhodom z roso, ki je na pšenici, umiješ; ni se potem bati solnčnih pik, — če jih pa že imaš, izgubiš jih gotovo.

Tú okoli Dobja postavijo tudi na vseh svetnikov dan kupico vina za verne duše na mizo, kakor na panonskej strani. —

Povsodi po murskem polji in po Slovenskih goricah si dopovedujejo o movji. Poročevalec iz radgonskega okraja mi piše:

V mraku se sliši večkrat neko žvižganje, in to so duše nekrščenih otrok, ki po zraku mirú iščejo. Začneš ti to žvižganje zasmehovati in tudi žvižgati, bode se ti hudo godilo; zakaj lotilo se te bode in te začelo neusmiljeno klofutati in sem ter tja metati. Oče moj so večkrat pravili, da se jim je to že tudi pripetilo, ko so še domá pasli.“ (Janjševeci.)

Pri Sv. Urbanu pri Ptujci si pravijo, da se „movju“ ali „mavam“ ubrani s tem, da se vrže človek na kolomajo, v katero mora pihati.

V Janjševecih pripovedujejo tudi, da je zvezde šteti jako nevarno. Zamogel bi kdo svojo zadeti, ker vsak človek ima svojo zvezdo, in tedaj bi ona kar z neba padla, človek pa bi kar umrl.

Ako se takrat pri hramu prav kregajo, kedar repo sejejo, bo repa prav debela. — Na njivi sploh nihče nič jesti ne sme, kajti drugače

miši in gosenice vse požeró. — Če mislijo domači ljudje domá ali kje drugod kaj voziti, ne smeš na mizi iz lonca v skledo vsipati, ampak vsakokrat skledo z mize vzeti, drugače zvrnejo, ali se jim sicer druga nesreča zgodi. — „Lilek“ t. j. kačjo kožo dajejo svinjam, da rajši breje postanejo. — Svinje ne smeš z metlo bítí, sicer rada piščeta pojé.

Okoli Radgone si pravijo tudi sledeče: Hočeš vedeti, kakšno vreme bode v vsakem meseci prihodnjega leta, moraš na božični večer, predno greš k polnočnici, šest lukov na dvojce razrezati, in tako dobiš 12 polovic, ki ti 12 mesecev predstavljajo. Na vsako teh polovic deni nekoliko soli, in na katerih bo raztopljena, kedar od polnočnice domú prideš, tisti meseci bodo gotovo dosti deža imeli, drugi nam pa suho vreme oznanujejo.

Kdor se celo življenje po postnih dnevih posti, bo tri dni pred smrtjo zvedel, kdaj umrje.

Pri Sv. Marku pod Ptujem v Novej vasi se pravi: Človek lahko točo napravi, samo paziti mora, da mu iz hiše ne uide, ker drugače devet župnij potolče; točo znajo pa le delati dijaki iz črne šole, pa duhovniki in copernice.

Marsiktera gospodinja se pritožuje, da krave nimajo mleka, in da še celó tisto, ktero imajo, nič ne velja. Tega je copernija kriva. To se pa napravi tako: Skrbeti moraš, da dobiš vojko, s kjo pastir krave ravna; to vojko moraš potem dojiti, in pri tem govoriti neke čudne besede, katerih pa jaz ne vé. Zoper to copernijo je pa tudi pomoček. Da krave zopet dobijo dobro mleko, moraš kravi na rogu tri luknje izvrtati, tu mišnice v nje položiti, in je z blagoslovljenim drenom dobro zadelati; tudi v prag pred hlevom moraš dren zabiti.

Na pustni torek ne smeš kurenta ali kterege drugega norea brez darú od hiše odpraviti, ker drugače lahko pri živini nesrečo napravi, če se po zemlji pokota.

Smešno je, kako ljudje nekatere bolezni vračijo. Protin na pr. nekatere ženke ogovarjajo, ali „dol molijo“, to pa s strašnim preklinjanjem, in zraven tega ga rotijo: „Idi med pečine in planine, med vse vrage in hudiče“ — pa le redkokrat se vgene. — Človek ne sme na sebi nič šivati, sicer vse pozabi. — Na mizi ne smeš sedeti, sicer na zadku tvor dobiš.

Vse tukaj imenovane bajke so tudi po vzhodnem Štajerji znane.

Iz Framske župnije iz vasi „Morje“ na vzhodnej strani Pohorja se mi piše: Pred nekterimi leti sem na pustni dan opazoval mater, kako so že pred solničnim vzhodom tri leskave šibe, koje so v enem letu zrastle, za streho utaknoli. Ko sem jih vprašal, kaj naj to pomeni, odgovorijo mi, da bodo tako pregnali lisico. — Kmalu potem so prinesli mati na dvorišče velik obroč, položili ga na tla ter začeli na ves glas

kure klicati ter jih vabiti z zrnjem v obroč. Ko sem jih zopet vprašal, zakaj tako delajo, rekli so mi, da bodo kokoši lepo skupaj ostale, in vse v éno gnezdo nesle.

V Ruškej župniji v Lobnici na Pohorji so se ohranile té-le prazne vere: Kdor k polnočnicam prvi v erkev pride, vidi copernice, če v večno luč krajcar dene. — Kdor pri polnočnicah, dokler „sanktus“ zvoni, trikrat oškoli crkve leti, dobi kučmo, ktera ga nevidljivega stori. To vero imajo tudi v Konjicah.

Na Pohorji dajejo kokošim na veliko noč iz obroča zobati. — Na veliko gospojnico ne sme nikdo na drevo iti. Ta dan je namreč tako svet, da ne smejo kače po zemlji plaziti; zato se spravijo ta dan na drevje. Tudi tú narežejo božično noč 12 čebulovih polovic. — Kedar prvokrat grmeti čujemo, je dobro valjati se po zemlji, — to pomaga zoper grižo. — Po noči ne smeš psa ščuvati, ináče pride ponočni lovec, pa vrže mrtvaško glavo v sobo rekóč: „Si pomagal loviti, še pa pomagaj jesti.“ — „Škopnik“, ktereга poznajo tudi pri Sv. Rupertu v Sl. goricah in v Framu, je strašna prikazen. On odnese otroka, če od matere zanemarjeno v razgonu leži; če pa kdo za njim pokaže, ko goreči metli enak skozi zrak smučí, temu se roka posuši. To se čuje tudi v Konjicah.

Otroci, ki pred krstom pomrjejo, letajo v mraku kot tako imenovane „žive“ okoli, in sila žalostno kričijo. Na duri kravjega hleva se mora „trutino znamenje“ narediti, da „truta“ ne pride krav zizat. —

V Konjicah delajo svinjam na korito znamenje „more“, kar sami „morsko taco“ imenujejo.

V Rušah vrže kmet ono vrv, na kterej je kravo iz semnja prignal, na drevo. — Velika črna žolna (*Picus martius*) pozna korenino, ki ima neko posebno moč: vsake zaprte dveri se namreč odprejo, če se jih s tisto korenino dotaknemo, in sploh vse, kar se skupaj drži, razpade pred to korenino. Tudi za pipanje zobov je dobra. Če hočemo to korenino dobiti, moramo žolni gnezdo zadelati; hitro bode zdaj žolna korenino prinesla in z njo duplo odprla.

Pri Ormoži dajejo kokošim na pustni dan v obroči v vinu namočene pšenice. — Če hoče mati, naj bi njeno dete bogato bilo, mora mu v kopelj nekaj denarja polagati. (Dobje in mursko polje.)

Po nekod še zdaj toči zvonijo, dasiravno se je pri tem že tolikokrat nesreča zgodila, — pa vendar, dasi davno tega vsega več ne verujemo, ko pa čujemo o tem govoriti, stori se nam nekako milo, menda, ker nas to spominja srečnih dnij, brezskrbne mladosti, in vzbudé se nam spomini, koje je vpletel Prešéren v svoj sonet:

O Vrba, srečna draga vas domača,
Kjer hiša mojega stoji očeta;
Da b' uka žeja me iz tvoj'ga svéta,
Speljala ne bilá, goljfi va kača!

Ne védel bi, kako se v strup prebrača,
Vse kar srcé si sladkega obéta;
Ne bila bi mi vera v sebe vzéta,
Ne bil viharjev nótranjih b' igrača!

Zvestó srcé in délavno ročico,
Za doto, ki je nima miljonarka,
Dobil z izvoljeno bi bil devico;

Mirno mi plavala bi moja barka,
Od ognja dom, od toče mi pšenico
Bi bližnji sóséd vároval — svet' Marka. —

Dostavek.

O Torklji sem poročal v Kresu I. 1881, stran 306. O Rojenicah in Sojenicah ni nobenih sledov v poročilih, koja sem tú porabil. O „Kurentu“ govori Slomšek: „Blaže in Nežica“, III. nat., str. 47; ravno tam in na str. 48. o pustnih šegah; o praznih verah, ki se na mesec nanašajo, na str. 134. 2. odstavek; o nebeških prikaznih str. 139—142; o „mori“ in o „žalikženah“ na str. 181; o prezvanjanji nevihte na str. 183; na str. 185. pové, da je leta 1783. strela pri prezvanjanji v 3 mesecih 96 ljudi ubila, in zato je zdaj to prepovedano po ces. postavi. O „čari in coperniji“ govori ista knjiga na str. 190 do 194. — Omenjam še, da nisem zapazil, da bi bil tako zvani „Kolomonov žegen“ tiskan leta 1647., ktera letnica je pa kriva, a znano je, da je ves polen sleparij ter na gore zabeležene praznoverske bajke in šege kakor si koli uplival.

Kako se umetno led dela?

Spisal dr. J. Svetina.

Velike vrednosti je v vročem poletnem času ledenica polna ledú. Pivarjem so ledenice neobhodno potrebne, ako hočejo imeti dobro pivo. Tudi mesarjem dobro služijo. In še drugače se led mnogovrstno uporablja; posebno ga potrebujejo zdravniki po bolnišnicah, vzlasti pri kirurgičnih operacijah. Zato so posestniki ledenic urno na nogah, kakor hitro nastane mraz, da vode zamrznejo. Pridno se seka in vozi led, in ledenice se polnijo. Zima brez snega, brez mraza — drugim ljudem ugodna in prijetna, dela posestnikom ledenic mnogo skrbij, kje bodo dobili ledú.

Mesta v toplih južnih krajih, kjer nikdar ni tolikega mraza, da bi